

גאוגרפיה ופיתוח הסביבה ארץ-ישראל והמזרח התיכון

2 יחידות לימוד

חלק של בחינה מפוצלת ב-3 או ב-5 יחידות לימוד

הוראות לנבחן

- א. משך הבחינה: שעתיים.
- ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה שני פרקים.
פרק ראשון – גאוגרפיה של ארץ-ישראל – (28x2) – 56 נקודות
פרק שני – גאוגרפיה של המזרח התיכון – (22x2) – 44 נקודות
סה"כ – 100 נקודות
- ג. חומר עזר מותר בשימוש:
(1) אטלס אוניברסיטאי חדש, הוצאת יבנה, משנת 1993 ואילך
(ללא המילון למונחי הגיאוגרפיה).
(2) אטלס כרטא – פיזי, מדיני, חברתי, כלכלי, משנת 1993 ואילך.
(3) אטלס כרטא אוניברסלי, משנת 1993 ואילך.
(4) אטלס ישראל החדש – האטלס הלאומי מהדורת 2008.
(5) מפה של ארץ-ישראל 1:250,000.
(6) מפה גיאולוגית של ארץ-ישראל 1:250,000 או 1:500,000.
- ד. הוראה מיוחדת: כדי להמחיש את תשובותיך היעזר בסרטונים, חתכים וגרפים, לפי הצורך.

כתוב במחברת הבחינה בלבד, בעמודים נפרדים, כל מה שברצונך לכתוב כטיוטה (ראשי פרקים, חישובים וכדומה).
רשום "טיוטה" בראש כל עמוד טיוטה. רישום טיוטות כלשהן על דפים שמחוץ למחברת הבחינה עלול לגרום לפסילת הבחינה!

ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר ומכוונות לנבחנות ולנבחנים כאחד.

ב ה צ ל ח ה !

/המשך מעבר לדף/

ה ש א ל ו ת

פרק ראשון – גאוגרפיה של ארץ-ישראל

(56 נקודות)

ענה על שתיים מהשאלות 1-7 (לכל שאלה – 28 נקודות; מספר הנקודות לכל סעיף רשום בסופו).

1. אקלים

בארץ-ישראל נהוג להבחין בשלושה אזורי אקלים עיקריים, אך גם בכל אחד מהאזורים יש גיוון במאפייני האקלים ובגורמים להיווצרותו.

א. צפון הגולן ומישור החוף המרכזי נמצאים באזור האקלים הים תיכוני.

תאר את ההבדלים בטמפרטורות ובמשקעים בין שני אזורים אלה.

בתשובתך הבא נתונים מהאטלס. (10 נקודות)

ב. הסבר את הגורמים להבדלים בין מאפייני האקלים של צפון הגולן ובין אלה של

מישור החוף המרכזי. (8 נקודות)

ג. הנגב ומדבר יהודה נמצאים באזור אקלים מדברי, אך הגורמים להיווצרות המדבר

בהם שונים.

ציין והסבר את גורמי האקלים היוצרים כל אחד ממדבריות אלה. (10 נקודות)

/המשך בעמוד 3/

2. נשים בכוח העבודה

א. עיין בנתונים שלפניך על אחוז הנשים העובדות בכלל האוכלוסייה בישראל, ובערים תל אביב וירושלים.

הסבר את הגורמים להבדלים בין אחוז הנשים העובדות בכל אחת מהערים לבין אחוז הנשים העובדות בכלל אוכלוסיית ישראל. (11 נקודות)

אחוז הנשים העובדות (מתוך כלל הנשים)
2008

האחוז	האוכלוסייה
51.3%	כלל האוכלוסייה
60.7%	תל אביב
37.8%	ירושלים

(לקוח מן השנתון הסטטיסטי לישראל)

ב. בטבלה שלפניך נתונים על אחוז הנשים הנשואות העובדות בישראל, מאז 1968. ציין את המגמה המסתמנת מן הנתונים, והסבר שני גורמים למגמה זו. (11 נקודות)

אחוז הנשים הנשואות העובדות (מתוך כלל הנשים הנשואות)

2008-1968

השנה	האחוז
1968	25.7%
1978	37.5%
1988	45.5%
1998	53.5%
2008	59.3%

(לקוח מן השנתון הסטטיסטי לישראל)

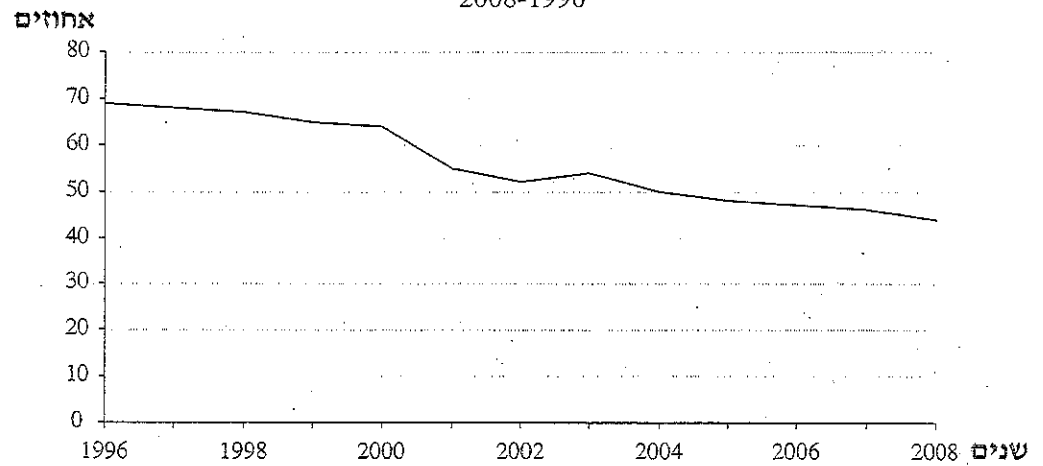
ג. מחקרים מראים שטווח היוממות הממוצע של נשים עובדות קטן מזה של גברים עובדים.

הסבר סיבה אפשרית אחת להבדל זה. (6 נקודות)

3. מים

- א. ציין שתי סיבות להקמת המוביל הארצי בשנות החמישים והשישים של המאה ה-20. (8 נקודות)
- ב. עיין בגרף שלפניך, תאר את המגמה הנראית בו, והבא שני הסברים לשינוי בשימוש במים שפירים בחקלאות. (10 נקודות)

אחוז השימוש במים שפירים בחקלאות
2008-1996

(לקוח מן האתר של רשות המים)

- ג. יש הטוענים שכדי לפתור את בעיית המחסור במים בישראל, צריך לצמצם את החקלאות בישראל. האם אתה מסכים עם טענה זו? הבא שני נימוקים לביסוס עמדתך. (10 נקודות)

/המשך בעמוד 5/

4. אנרגיה סולרית

קרא את הקטע שלפניך, וענה על שלושת הסעיפים א-ג שאחריו.
ישראל מפיקה כיום רק כעשירית אחוז מהאנרגיה שלה ממקורות 'נקיים' כמו רוח ושמש. יש
כוונה להגדיל את השימוש במקורות אלה - ובעיקר בשמש - ל-10 אחוזים עד שנת 2020. לשם
כך יהיה צורך להקים מתקנים סולריים בשטחים בהיקף של כ-200,000 דונם - רובם המכריע
בנגב ובערבה.

מבדיקות שנערכו מתברר שחלק מהשטחים המבוקשים השובים מאוד לשימור הטבע והנוף של
אזורים אלה. לכן מומחים לאנרגיה ממליצים על צעדים שנועדו לצמצם את הפגיעה בשטחים
הפתוחים, בלי להקטין את היקף הפיתוח המיועד להפקת אנרגיה ממקורות נקיים. המומחים
מציעים לרכז את פיתוח המתקנים הסולריים בשטחים בנויים או בנויים למחצה, בין השאר
באמצעות התקנת לוחות סולריים על גגות של מבני ציבור. כמו כן הם מציעים לנצל שטחים
בנגב ובערבה שהם פחות רגישים מבהינה אקולוגית ונופית או שטחים הקלאיים נטושים
באזורים אחרים.

(מעובד על פי: צ' רינת, "דרושים: 200 אלף דונם לייצור אנרגיה סולרית", הארץ, 28.10.09)

- א. מהי הבעיה העיקרית המוצגת בקטע בנוגע לשימוש במקורות אנרגיה "נקיים"?
(8 נקודות)
- ב. בחר באחד מהפתרונות המוצגים בקטע, והצג חיסרון אחד של הפתרון שבחרת.
(10 נקודות)
- ג. ציין מקור אנרגיה "נקי" נוסף (מלבד שמש) שמשמשים בו בארץ, והסבר את
המגבלה שבהרחבת השימוש בו. (10 נקודות)

5. הפקת חשמל וצריכתו - אטלס ישראל החדש (האטלס הלאומי)

- א. עיין במפה 1 (תשתיות אנרגיה) בעמוד 113 באטלס ישראל החדש.
ציין היכן ממוקמות שתי תחנות הכוח הגדולות ביותר בישראל, והסבר
שני גורמי מיקום המשותפים להן. (10 נקודות)
- ב. על פי המפה, ציין שני מקורות לגז המשמש להפקת חשמל בישראל, והסבר
שני יתרונות של השימוש בגז להפקת חשמל. (10 נקודות)
- ג. ישראל היא "אי חשמלי" - מדינה שאינה יכולה לייבא חשמל משכנותיה וגם לא
לייצא להן חשמל.
הסבר כיצד עובדה זו באה לידי ביטוי בגרפים בעמוד 113 באטלס ישראל החדש:
גרף ז' (צריכה שנתית של חשמל בשנים נבחרות) וגרף ט' (כושר ייצור חשמל
בשנים נבחרות). (8 נקודות)

/המשך בעמוד 6/

6. מדרש תמונה – הוד השרון

עיין בתמונה שבנספח, שצולמה בהוד השרון, וענה על סעיפי השאלה.

- א. תאר את השינויים בשימושי הקרקע ובסוגי הבנייה הנראים בתמונה, והסבר לאיזה תהליך הם אופייניים. (10 נקודות)
- ב. הסבר שני גורמים לתהליך זה. (10 נקודות)
- ג. הסבר השפעה סביבתית אחת של תהליך זה. (8 נקודות)

שים לב!

שאלה 7 מיועדת לתלמידים שקראו את המאמר "המפה העתידית של ישראל" מאת א' אפרת.

7. מאמר – "המפה העתידית של ישראל"

- א. על פי המאמר, גידול האוכלוסייה בישראל יגרום להגדלת צפיפות האוכלוסייה במישור החוף.
- תאר שלושה שינויים שיחולו בערים הגדולות במישור החוף בעקבות תהליך זה. (12 נקודות)
- ב. במאמר זה, שנכתב בשנת 2003, הכותב מתאר את השינויים הצפויים לדעתו בנגב ובגליל.
- תאר שינוי אחד שהוא צופה שיתרחש בכל אחד מאזורים אלה. (10 נקודות)
- ג. בחר באחד השינויים שתיארת בסעיף ב. האם הוא מתרחש כיום, שבע שנים לאחר כתיבת המאמר? הסבר מדוע. (6 נקודות)

פרק שני – גאוגרפיה של המזרח התיכון

(44 נקודות)

ענה על שתיים מהשאלות 8-12 (לכל שאלה – 22 נקודות; מספר הנקודות לכל סעיף רשום בסופו).

8. נפט

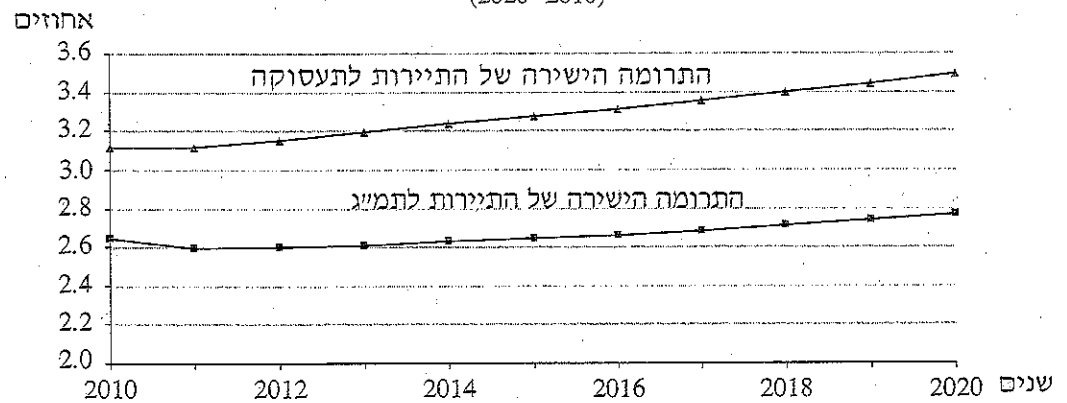
- א. הסבר שני תנאים פיזיים ששררו במזרח התיכון בעבר ותרמו להיווצרות מאגרי נפט גדולים. (8 נקודות)
- ב. רוב כלכלת מדינות המפרץ מתבססת על הפקת נפט. הסבר שתי בעיות הנובעות מכך. (8 נקודות)
- ג. למזרח התיכון חשיבות גאופוליטית רבה בזכות הנפט. הסבר כיצד חשיבות זו באה לידי ביטוי באחד האירועים שהתרחש באזור ב־50 השנים האחרונות. (6 נקודות)

9. תיירות

- א. תאר שלושה סוגי תיירות למזרח התיכון, וציין יעד אחד של כל אחד מסוגי התיירות. (9 נקודות)
- ב. מדוע התיירות חשובה במיוחד לכלכלת המזרח התיכון? (7 נקודות)
- ג. על פי הגרפים שלפניך, הגידול הצפוי בתרומת התיירות לתמ"ג ולתעסוקה במזרח התיכון יהיה אטי. הסבר שתי סיבות לכך. (6 נקודות)

תחזית התרומה הישירה של התיירות לתמ"ג ולתעסוקה במזרח התיכון

(2020-2010)

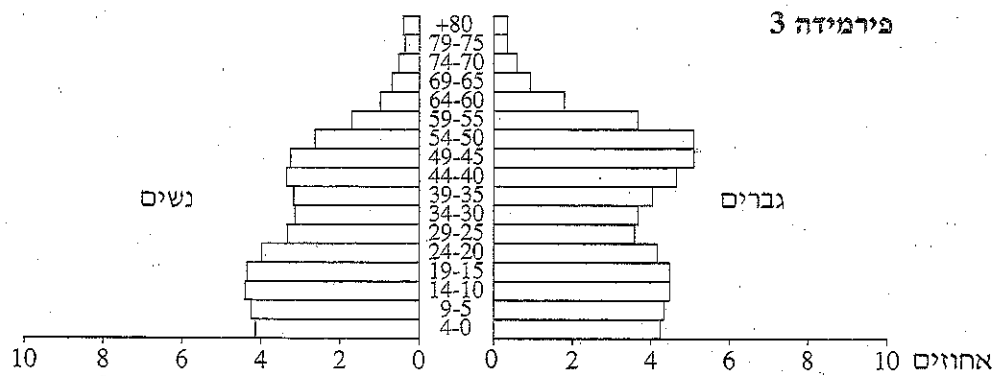
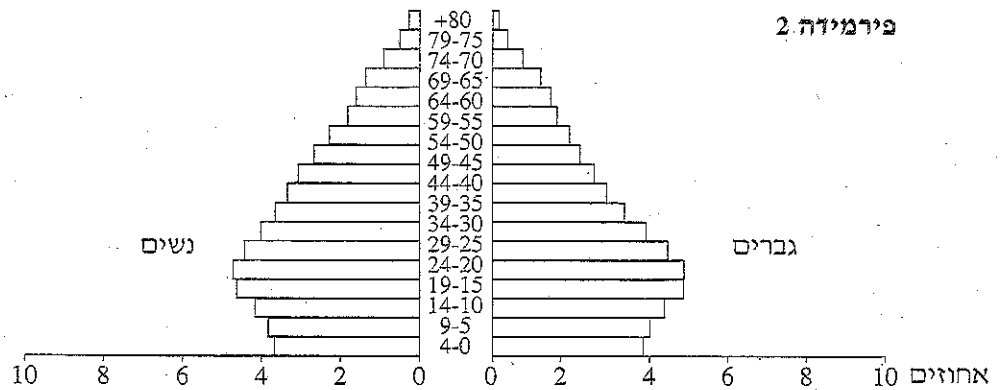
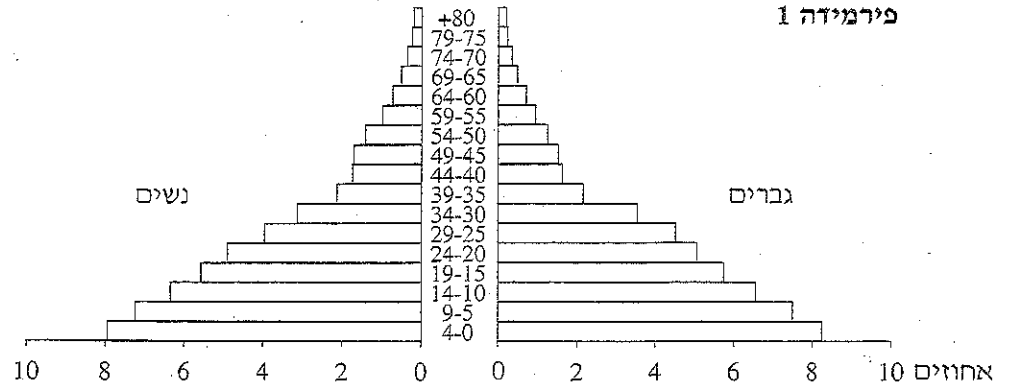

(לקוח מן: WORLD TRAVEL AND TOURISM COUNCIL)

/המשך בעמוד 8/

10. דמוגרפיה

לפניך שלוש פירמידות גילים של שלוש מדינות במזרח התיכון. עיין בהן וענה על הסעיפים א-ג שבעמוד הבא.

/המשך בעמוד 9/

(שים לב: סעיפי השאלה בעמוד הבא.)

- א. תאר שני מאפיינים של כל אחת מהפירמידות. (7 נקודות)
- ב. בחר בשתיים מהפירמידות והסבר תהליך דמוגרפי אחד שבא לידי ביטוי בכל אחת מהן (סה"כ – שני תהליכים). (8 נקודות)
- ג. הפירמידות מייצגות את לבנון, תימן ובחריין.
ציין איזו פירמידה מתאימה לכל מדינה, ונמק את בחירותיך. (7 נקודות)

11. מצרים – מים

- א. הקמת סכר אסואן הפרה את האיזון הסביבתי במורד הנילוס ובים התיכון. הבא שתי דוגמאות לכך, והסבר אותן. (12 נקודות)
- ב. לאחרונה נוצרה מתיחות בין מצרים לאתיופיה בנוגע לשימוש במי הנילוס. הצג את העמדה של כל אחת מהמדינות. (10 נקודות)

שים לב!

שאלה 12 מיועדת לתלמידים שקראו את המאמר "המזרח התיכון על יקו פרשת המים" – כיצד מונעים עימותים אלימים במזרח התיכון על אף בעיית המחסור במים" מאת טוני אלן. המאמר לקוח מהספר המזרח התיכון בפתח המאה ה-21 – מבחר מאמרים בגיאוגרפיה לחטיבה העליונה.

12. מאמר – "המזרח התיכון על יקו פרשת המים"

- א. הסבר מה הם "מים וירטואליים". כיצד "מים וירטואליים" פותרים חלק מבעיות המים במדינות המזרח התיכון? (12 נקודות)
- ב. לדעת המחבר, מהו סדר העדיפויות הכלכלי שיש לנקוט כדי להתמודד עם מצוקת המים, והאם מדינות המזרח התיכון נוהגות כך? הסבר. (10 נקודות)

בהצלחה!

זכות היוצרים שמורה למדינת ישראל
אין להעתיק או לפרסם אלא ברשות משרד החינוך